

TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUS-
SUUNNITELMA

Sisällys

JOHDANTO	1
1 TASA-ARVOA JA YHDENVERTAISUUTTA OHJAAVAT LAIT JA ASIAKIRJAT	2
2 TASA-ARVOON JA YHDENVERTAISUUTEEN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ	4
3 SUUNNITTELUVAIHE TOIMINNALLISEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN POHJANA.....	8
4 SELVITYS TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAA VARTEN	10
5 TOIMENPITEET TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI	14
5.1 Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus	14
5.2 Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa	15
5.3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus leikissä ja oppimisympäristöissä	17
5.4 Katsomus- ja kulttuurikasvatus varhaiskasvatuksessa.....	17
5.5 Varhaiskasvatuksen sovittelukeinot ja kiusaamisen ehkäisy.....	19
5.6 Yhteistyö huoltajien kanssa ja lasten osallisuus	19
6 TOIMENPITEIDEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI.....	22
LÄHTEET, LINKIT JA KIRJALLISUUS.....	25

JOHDANTO

1.6.2023 alkaen varhaiskasvatuksen velvollisuutena on toimia tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti.

Velvoite laatia toimipaikkakohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma koskee päiväkotitoimintaa.

Yksikkökohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma tehdään päiväkodin ja perhepäivähoidon tarpeiden pohjalta. Suunnitelman liitteet tukevat yksiköjä ja tiimejä omien toiminnallisten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laadinnassa. Näissä suunnitelmissa korostuu toimipaikkakohtaisesti kohdennetut osuudet sekä selvityksen yksikön tai tiimin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilanteesta, tarvittavat konkreettiset toimenpiteet niiden edistämiseksi, vastuuhenkilöt, aikataulu sekä edelliseen suunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden arviointi.

Tasa-arvolain mukaan varhaiskasvatuksessa tehty toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma tulee päivittää vuoden tai vähintään kolmen vuoden välein. Toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelman vuosittaiseen tarkasteluun ei ole velvoitetta.

Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma tarkoittaa Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjä. Suunnitelma sisältää tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja katsomuskasvatukseen liittyviä käsitteitä sekä kattaa ohjaavat lakiperusteet ja esittelee käytännön menetelmiä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden selvittämiselle.

Tämä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on toteutettu yhdessä Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Suunnitelman laatimiseen on osallistettu varhaiskasvatuksen lapset ikä ja kehityksen huomioiden sekä heidän huoltajansa.

Tämän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivittämisestä vastaa varhaiskasvatuksen johtaja.

1 TASA-ARVOA JA YHDENVERTAISUUTTA OHJAAVAT LAIT JA ASIAKIRJAT

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) ohjaavat edistämään sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. ¹

"Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esim. sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri."²

"Lisäksi tulee pohtia, miten esim. kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti."³

"Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla."⁴

"Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten

¹ varhaiskasvatuslaki 540/2018, §2

² varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 16

³ varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022,26

⁴ varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 34

kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.”⁵

”Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.”⁶

”Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.”⁷

Toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua määrittelee kaksi eri lakia: Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) (myöhemmin tasa-arvolaki) ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014).

Tasa-arvolain mukaan tasa-arvolla tarkoitetaan kaikkien sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia sekä vallan ja resurssien tasapuolista jakautumista. Suomessa tasa-arvoilla ehkäistään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää ja edistetään sukupuolten tasa-arvoa. Lain päämääränä on myös estää sukupuoli-identiteettiin perustuva tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.⁸

Yhdenvertaisuuslain mukaan yhdenvertaisuudella tarkoitetaan kaikkien ihmisten samantoivoisuutta riippumatta heidän iästään, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta tai vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Suomessa yhdenvertaisuuslaissa edistetään yhdenvertaisuutta ja ehkäistään syrjintää perustuen näihin ihmisen ominaisuuksiin ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.⁹

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen.

Sekä tasa-arvo että yhdenvertaisuus ovat perusoikeuksia ja tarkoittavat samaa asiaa: syrjimättömyyttä ja tasavertaisia mahdollisuuksia ihmisen eri ominaisuuksista huolimatta.

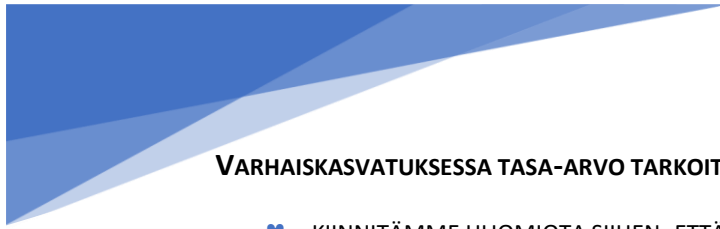
⁵ varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 28

⁶ varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 16

⁷ varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 11

⁸ tasa-arvolaki 609/1986, §1–3 ja §5

⁹ yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, §1

VARHAISKASVATUKSESSA TASA-ARVO TARKOITTAÄ:

- ♥ KIINNITÄMME HUOMIOTA SIIHEN, ETTÄ SUKUPUOLI EI ASETA LAPSIA TAI AIKUISIA ERIARVOISEEN ASEMAAN VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA.

VARHAISKASVATUKSESSA YHDENVERTAISUUS TARKOITTAÄ:

- ♥ KIINNITÄMME HUOMIOTA SIIHEN, ETTÄ IHMISTEN ERI OMINAISUUDET, KUTEN IHONVÄRI, USKONTO TAI TERVEYDENTILA EIVÄT ASETA LAPSIA TAI AIKUISIA ERIARVOISEEN ASEMAAN.

2 TASA-ARVOON JA YHDENVERTAISUUTEEN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

Antirasismi

On aktiivista ja tietoista toimintaa kaikkia rasismien muotoja vastaan.

Antirasistista toimintaa on se työ, joka vähentää etnistä syrjintää, syrjivien käytäntöjen vaikutuksia ja kielteisiä ennakkoluuloja.

Ableismi

Vammattomuutta pidetään normaalina, mistä seuraa, että vammaisuus on "ei-normaalina".

Vammaisen ihmisen ikään kuin kuuluu olla ulkopuolinen, erilainen ja muita huonompi.

Esteettömyys

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

◆ **Rakennetun ympäristön** tulee olla esteetön eli kaikille turvallinen, toimiva ja helppokäyttöinen.

◆ **Psyykkistä esteettömyyttä** on se, miten hyväksyvästi ja myönteisesti toisiin ihmisiin suhtaudutaan, miten heitä kohtaan käytäydytään ja miten heille puhutaan.

◆ **Sosiaalisessa esteettömydessä** on kyse ihmisten asenteista. Sosiaalista esteettömyyttä on se, että ilmapiiri on kaikille turvallinen sekä avoin.

Kulttuuri- ja katsomussensitiivisyys

Kulttuuri- ja katsomussensitiivisyydellä tarkoitetaan herkkyyttä ja kykyä tarkastella reflektiivisesti omaa kulttuuritaustaansa, maailmankatsomustaan ja ihmiskäsitystään sekä olla ymmärtävässä vuorovaikutuksessa kulttuuri- ja katsomustaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa. Kulttuurisensitiivisyys on pyrkimys ymmärtää ja kunnioittaa omasta kulttuurista poikkeavia piirteitä.

Tavoitteena on kulttuurien välinen vuoropuhelu. Katsomussensitiivisyys merkitsee myös sensitiivisyyttä sille, miten kukin yksilönä tulkitsee ja toteuttaa katsomustaan.

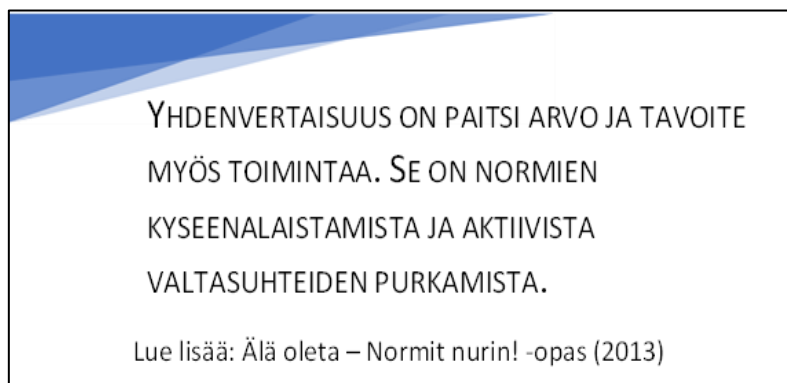
Normit

Normeilla tarkoitetaan yleensä mitä tahansa yksilöä määrittävää ja yhteisöä luovaa sääntöä.

Normit ovat oletuksia ja stereotypioita siitä, minkälaisia ihmiset ovat ja minkälaisia heidän tulisi olla. Oletukset liittyvät esimerkiksi ihmisen sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, alkuperään, uskontoon tai toimintakykyyn.

Lapset oppivat normit aikuisilta.

Erilaisia normeja ovat mm. sukupuolinenormi, valkoisuusnormi, vammattomuuden normi ja heteronormi.

Perheiden monimuotoisuus

Jokainen perhe on omanlaisensa.

Monimuotoisia perheitä voivat olla esimerkiksi adoptioperheet, monikulttuuriset perheet, yhden vanhemman perheet, uusperheet, monikkoperheet, lapsikuolemaperheet, sateenkaari-perheet, lapsettomat perheet.

Positiivinen uskonnonvapaus

Positiivinen uskonnonvapaus tarkoittaa vapautta oman uskonnon harjoittamiseen.

Siihen kuuluu mm. vapaus rukouksiin, omiin rituaaleihin sekä yksin että ryhmässä, oman uskonnollisen tai muun vakaumuksellisen kannan ilmaisemiseen ja vapaus kasvattaa lapsensa oman vakaumuksensa mukaisesti.

Rasismi

On ajatusmalli ja järjestelmä, jossa ihmisryhmiä määritellään alempiarvoiseksi esim. alkupeuran, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella.

- ◆ Yksilöiden tai ryhmien välinen tiedostamaton tai tiedostettu
- ◆ Rakenteellinen rasismi = yhteiskunnan rakenteissa (esim. varhaiskasvatus) oleva piilevä tai avoin rasismi
- ◆ Sisäistetty rasismi

Sukupuolen moninaisuus

Ihmisen yksilöllinen kokemus omasta sukupuolesta, kehosta sekä sen ilmaisun kirjo. Sukupuoli on moninainen ilmiö, joka ei ole jaettavissa kahteen, toisilleen vastakkaiseen ja selvästi toisistaan erotettavaan sukupuoleen, vaan sukupuolen ilmenemismuodot ovat moninaiset.

Sukupuolen moninaisuus sisältää sekä sukupuolivähemmistöt että sukupuolienemmistöt.

Osa ihmisistä katsoo olevansa selvästi naisia tai miehiä, osa muunsukupuolisia tai sukupuolittomia.

Kasvatuksella ei voi vaikuttaa lapsen sukupuoleen.

- ◆ Kehollinen sukupuoli (biologia)
- ◆ Kulttuurinen ja sosiaalinen sukupuoli (kasvatus ja samaistuminen)
- ◆ Kokemuksellinen sukupuoli (sukupuoli-identiteetti)

Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyys on ajattelutapa, jossa huomioidaan sukupuoli ja siihen liittyvät normit ja niiden vaikutukset yksilön ja yhteiskunnan tasolla.

Sukupuolisensitiivisyys antaa jokaiselle lapselle tilaa olla omanlaisensa tyttö, poika tai muilla tavoin itsensä määrittävä lapsi.

Tarkoittaa ihmisen kohtaamista ja hyväksymistä omana itsenään sekä sukupuoleen kohdistuvien rooliodotusten ja käyttäytymismallien avaamista, purkamista ja laajentamista.

Sukupuolietoisuus

Kasvattajien sukupuolietoisuus on välttämätön edellytys tasa-arvotyölle. Se auttaa ymmärtämään kulttuurin, yhteiskunnan ja yhteisön merkityksen sukupuolten asemaan ja eroihin.

Sukupuolten erot tulee tunnistaa ja ymmärtää sukupuoleen biologisesti (eri sukupuolet), kulttuurisesti (sukupuoliroolit eri kulttuureissa) ja sosiaalisesti (asenteet ja valtahierarkiat sukupuolten välillä) muotoutuneena. Sukupuoli voi olla myös koettua ja jokaisella on oikeus itsemäärittelyyn. Perinteisen ajattelun ja stereotyyppien sijaan sukupuolietoisessa kasvatuksessa keskiössä ovat moninaiset ihmisenä olemisen mallit. Henkilöstöllä tulee olla herkkyttä tunnistaa ja taito kohdata lapsi yksilöllisenä persoonana. Lasta ei esimääritellä sukupuolen mukaan.

Tasa-arvon edistämiseksi kasvattajan tulee tunnistaa oma taipumuksensa suhtautua lapsiin eri tavoin sukupuolen mukaan. Hän tukee lapsen kasvua ja sukupuoli-identiteetin rakentamista. Aikuinen hyväksyy myös lapsen epävarmuuden sukupuoli-identiteetistään.

Kasvattaja ottaa puheeksi ja purkaa työyhteisössään kasvatuksen ja opetuksen sukupuolittavia ajattelu- ja vuorovaikutusmalleja sekä käytäntöjä.

Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Syrjintä

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain mukaan:

- ◆ jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä, §10).
- ◆ näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä, §13)
- ◆ henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä, §14)

Kuva 1 Syrjinnän eri muodot

3 SUUNNITTELUVAIHE TOIMINNALLISEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMAN POHJANA

Yhdenvertaisuussuunnitelmassa tarkkaillaan yksikön toimintaa kaikkien lasten yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Tasa-arvosuunnitelma keskittyy sukupuolten tasa-arvoiseen kohteluun sekä sukupuolivähemmistöjen huomioimiseen.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää vuorovaikutukseen, ohjaukseen, materiaaleihin, lasten osallisuuteen, vanhempien kohtaamiseen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ennaltaehkäisemiseen ja poistamiseen.

Suunnitelma laaditaan yhdessä henkilöstön kanssa, lapsilla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi.

Kuva 2 Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun prosessi

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tulee sisältää:

1. Selvitys toimipaikan tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun nykytilanteesta

- ✓ kyselyt, kartoitukset; suunnitelma perustuu kyselyyn tai muuhun yksikössä tehtyyn kartoitukseen.
- ✓ kartoitusten tulokset; kuvataan, miten nykytilaa kartoitettiin ja mitkä ovat kartoituksen tulokset.

2. Tarvittavat tavoitteet ja toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi

- ✓ tavoitteet tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyölle; yksikkö asettaa kartoituksen ja nykytilan kuvauksen perusteella vähintään yhden tavoitteen päiväkodin/ perhepäivähoidon tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyölle.
- ✓ konkreettiset toimenpiteet; tavoitteiden saavuttamiseksi laaditaan konkreettiset toimenpiteet toimikausittain.

3. Suunnitelman seuranta, arviointi toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista

- ✓ suunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti
- ✓ toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi toteutetaan vuosittain
- ✓ arvioinnin perusteella määritellään toimenpiteet seuraavalle toimintavuodelle

4 SELVITYS TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMAA VARTEN

Selvitystyön tarkoituksena on selvittää yksikön tai tiimin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanne. Selvityksen perusteella saadaan tietoa, mitä kehitettävää toiminnassa on.

Selvityksessä on hyvä tarkastella esimerkiksi vuorovaikutusta, ohjausta, tilaa ja materiaaleja, osallisuutta, huoltajien kohtaamista ja häirintää.

Erilaiset menetelmät tukevat tiedonkeruuta ja osallistavat henkilöstöä, lapsia ja huoltajia. Lapsilta voi saada tietoa esimerkiksi haastattelujen tai leikkiin, satuhetkeen tai pöytäteatteresitykseen pohjautuvalla keskustelulla. Huoltajia voidaan osallistaa esimerkiksi vanhempainillan tai erillisen kyselyn avulla.

Seuraavana esitellään erilaisia menetelmiä ja työkaluja, joiden avulla jatkossa selvitetään yksikön tai ryhmän tasa-arvoista ja yhdenvertaista toimintaa. Osa näistä menetelmistä löytyy myös tämän asiakirjan lopussa olevista liitteistä.

Erilaisia työkaluja selvityksen tekemiseen:

Leikkipaikan esteettömyys

Esteettömillä leikkipaikoilla luodaan kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet leikkimiseen yhdessä ja itsenäisesti. Liikkumisesteiset, näkövammaiset ja allergiset ovat ensisijaisesti suunnittelussa huomioitavia ryhmiä.

<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/ulkoalue/leikkipaikka>

Ikäinventaario

Löytyykö ryhmän materiaaleista ja välineistä ikätasoista, monipuolista tekemistä ja luettavaa kaikille ryhmän lapsille ja sopivatko käytössä olevat kalusteet kaiken kokoisille lapsille?

<https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/zny-qjwka70txa97p10mch72s71/ikainventaario.pdf>

Kartoita keuhut

Tarkastelkaa yhdessä työkavereiden kanssa tilanteita, joissa annatte lapsille myönteistä palautetta. Kehutaanko eri lapsia eri asioista?

Saavatko hiljaiset lapset myönteistä palautetta tai huomiota ollenkaan? Nostetaanko tiettyjä lapsia esikuviksi? Saavatko toiset enemmän suoraa, persoonakohtaista palautetta?

Saavatko sellaiset lapset, jotka tarvitsevat paljon tukea toiminnanohjaukseen, myönteistä palautetta vai onko ohjaus kieltoihin ja käskyihin perustuvaa?

https://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/w3z27jhfv10gi4h7ynkxb2102b5/kartoita-kehut_taytettava.pdf

Ketkä puhuvat aamupiirissä?

Saatujen puheenvuorojen määrissä on eroja sukupuolten välillä päiväkodeissakin. Erityisesti päiväkodissa kyse on siitä, mitä aikuiset ja päiväkodin muodostunut kulttuuri sallii, kenen odotetaan ja tämän myötä myös sallitaan puhuvan ja millä äänenvoimakkuudella.

Tasa-arvoinen puheenvuorojen jakaminen antaa tilaa kaikkien äänille, tukee muiden mielipiteiden kunnioittamista ja antaa mahdollisuuden lapsille ilmaista itseään turvallisesti.

<https://tasa-arvokasvatuksessa.fi/wp-content/uploads/2022/01/1.1.3.-Ketka-puhuvat-aamupiirissa-kartoitus.pdf>

Kirjainventaario

Käykää lomakkeen avulla läpi kirjoja, jotka ovat käytössä ryhmässä. Kiinnittäkää huomiota siihen, millaisia kirjojen hahmot ovat.

Ovatko kirjojen hahmot hyviä samaistumiskohteita lapsille? Löytyikö hyllystä sellaisia kirjoja, joiden maailmankuva on vanhentunut ja joita et mielellään enää lukisi lapsille?

https://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/92jdadx3xym110i1cgfrp1qhs/kirjainventaario_taytettava.pdf

Lasten vastaanottaminen aamuisin

Aamulla vastaanotettaessa lapsia, tulisi henkilökunnan kiinnittää huomiota siihen, miten he kohtelevat lapsia ja millaisista asioista heidän kanssaan keskustellaan.

<https://tasa-arvokasvatuksessa.fi/wp-content/uploads/2022/01/1.1.2.-Lasten-vastaanottaminen-aamuisin-.pdf>

Laulu- ja loruinventaarior

Millaisia tunteita laulujen ja lorujen hahmoilla ilmenee, ilmentävätkö tiettyä sukupuolta edustavat hahmot vain tietynlaisia tunteita? Mitkä kohdat lauluista lapset oppivat ja muistavat herkimmin? Mitkä ovat lasten lempilauluja, mistä syistä? Pidättekö lauluissa ja loruissa esiintyviä henkilöitä hyvinä samaistumiskohteina lapsille?

Leikkipistetaulukko

Havainnoikaa ryhmän leikkipisteitä. Hyödyntäkää havaintoja oppimisympäristön muokkauksessa pohtimalla, kuinka tiloja ja leikkipisteitä uudelleen järjestelemällä mahdollistetaan lapsille mahdollisimman moninaisia taitoja, ystävyyssuhteita ja rooleja.

Leikkivätkö tietyt lapset aina samojen lasten kanssa, tietyillä leluilla ja tietyissä paikoissa? Leikkivätkö lapset vain samaa sukupuolta olevien lasten kanssa? Houkutteleeko jokin leikkipiste toistuvasti aina samaa sukupuolta olevia lapsia leikkiin? Jääkö joku lapsi jatkuvasti ulos muiden leikeistä? Jakautuvatko lapset leikkeihin kielitaidon perusteella? Onko jokin leikkipiste vähemmän suosittu kuin muut, mistä se johtuu? Missä leikkipisteissä ilmenee tarvetta

leikin ohjaukselle? Entä missä leikkipisteissä syntyy kiusaamistilanteita? Millä tavalla aikuinen osallistuu leikkiin? Ohjaako aikuinen leikkiä vai tarkkailee kauempaa? Leikkivätkö tietyt lapset toistuvasti etäällä, aikuisen katseen ulottumattomissa, tai toiset pienempää tilaa ottaen aikuisen lähellä? Saavatko kaikki lapset leikkiessään aikuisen ohjausta edes joskus?

https://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/1mxl2h10ihbdo1010qf64gz5je6u/leikkipistetaulukko_taytettava.pdf

Ulkoilun havainnointi

Ulkoilun havainnointitaulukon avulla havainnoidaan lasten leikkien ja leikkivälineiden monipuolisuutta, lasten välistä vuorovaikutusta ja aikuisten antamaa huomiota ulkoilutilanteissa.

Leikkivätkö lapset ulkona monipuolisesti erilaisia leikkejä? Liikkuvatko kaikki lapset monipuolisesti? Onko lapsia, jotka jäävät leikin ulkopuolelle tai eivät leiki? Jääkö joku lapsista leikin ulkopuolelle esimerkiksi kielitaidon takia? Miten leikki- ja pelivälineet jaetaan ja pääsevätkö kaikki lapset kokeilemaan eri välineitä? Kannustetaanko tai varoitetaanko lapsia ulkoilun leikeissä eri tavalla sukupuolen perusteella? Ohjataan lapsia eri leikkiin sukupuolen perusteella? Pystyvätkö lapset toimintarajoitteista huolimatta osallistumaan mahdollisimman moneen leikkiin?

https://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/fbs67nzt4jrtg4i5iw5de8pw/ulkoilun-havainnointitaulukko_taytettava.pdf

Videointi

Videointi mahdollistaa arjen ohikiitävien hetkien tarkastelun ja niihin palaamisen. Tilanteiden reflektointi yhdessä ja yksin auttaa huomaamaan rutinoituneissa työ- ja ajattelutavoissa joskus piileviä sudenkuoppia. Videokuvaamisen suurin hyöty on siinä, että se tallentaa tiedostamattomankin kehonkielen, puhetavat, äänenpainot ja katsekontaktin.

<https://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/zu4mrfvw9s70yijqj577p10ct0/ohjeistus-videointiin.pdf>

Negatiivisen palautteen vähentäminen

Kieltojen tarkoitus on osoittaa lapselle, millainen käytös on sallittua ja millainen kiellettyä. Lasten sukupuoli vaikuttaa siihen, miten heidät kohdataan.

Vaikuttiko lapsen sukupuoli siihen, millä tavalla ja miten usein häntä kiellettiin? Vaikuttiko kasvattajan sukupuoli siihen, miten hän kielsi ja ketä? Miettikää muita keinoja kieltää lasta kuin sanomalla "ei/älä"? Miten varmistatte, että kohtelette lapsia tasa-arvoisesti sukupuolesta riippumatta? Miten negatiivisen palautteen antamista voisi kehittää niin, että varmistetaan lasten tasa-arvoinen kohtelu?

<https://tasa-arvokasvatuksessa.fi/wp-content/uploads/2022/01/1.1.4.-Negatiivisen-palautteen-vahentaminen.pdf>

Sosiogrammi

Sosiogrammilla tarkastellaan ryhmädynamiikkaa. Sosiogrammin voi tehdä lasten keskinäisistä suhteista tai jokainen aikuinen omasta suhteestaan ryhmänsä lapsiin.

Jäävätkö jotkut lapset ilman viivoja kokonaan tai ovat yhteydessä muihin lapsiin vain muutama viivan kautta? Entä kenen kaveritaidot ovat vahvat?

Miksi joku lapsi tuntuu aikuisesta läheisemmältä kuin toinen? Saavatko kaikki lapset aikuisen huomiota?

<https://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/kso9g4w1t6r0y5so3p2ir-hhs8/sosiogrammi.pdf>

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskävely lasten kanssa

Kävelkää lasten kanssa yhdessä sisä- tai ulkotiloissa valintanne mukaan. Keskustelkaa leikkipisteistä ja tiloista yhdessä. Miten tiloja ja leikkipisteitä voi kehittää?

Kuka leikkii jossakin tilassa? Kenen kanssa? Miksi joku lapsi ei ikinä vietä aikaa jossakin paikassa? Tuntuuko tila turvalliselta? Miten tiloja voisi muokata niin, että useampi lapsi viihtyisi? Mitä kivaa jossakin paikassa on? Mistä kiva olo tulee? Millainen olisi lapsen unelmien leikkihuone?

<https://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/k42cgeu243stc4d314tfiz9gz/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuuskavely.pdf>

Melun metsästäjät

Havainnoikaa yhdessä lasten kanssa päiväkodin äänimaisemaa. Onko tietyissä tiloissa jatkuvasti häiritsevän meluisaa? Kehittäkää yhdessä tiloja rauhallisemmiksi.

Miten fyysinen tila ja äänitila jakautuvat lasten kesken? Onko joillain lapsilla lupa leikkiä äänekkäämmin kuin toisilla? Mitkä leikit ovat kaikkein kovaäänisimpiä? Jäävätkö jotkut muut leikit äänekkäämpien ja enemmän tilaa vievien leikkien varjoon? Miten melutasoa voisi rauhoittaa? Onko esimerkiksi tilojen uudelleenjärjestely mahdollista? Millä tavalla lapset voisivat itse oppia huolehtimaan äänen tasosta? Miten lapset haluaisivat muuttaa tiloja tai tilan käyttöä?

<https://tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/91cpp8e8gwsdh7w8ajc43z4/melun-metsastajat.pdf>

Keskustelu lasten kanssa syntymäpäiväjuhlista

Syntymäpäivien vieton tulisi olla hauskaa kaikille lapsille. Syntymäpäiväjuhliin liittyy kuitenkin monia puolia, joita tulee ottaa huomioon ja joista on tärkeää keskustella.

Päiväkodin syntymäpäiväjuhlat järjestetään lapsille ja he usein myös itse osallistuvat suunnitteluun, siksi onkin tärkeää, että lasten ajatukset ja kokemukset otetaan huomioon juhlien suunnittelussa. Lapset eivät ehkä tiedä tai osaa ajatella muita tapoja viettää syntymäpäiviä kuin, miten niitä on aikaisemminkin päiväkodissa juhlittu. Heillä voi kuitenkin olla ajatuksia

muista tavoista, he ovat voineet inspiroitua esimerkiksi lastenkirjoista, muiden juhlista jne. Keskustelemalla juhlista voidaan asiaa lähestyä eri kanteilta.

<https://tasa-arvokasvatuksessa.fi/wp-content/uploads/2022/01/1.1.5.-Keskustelu-syntymapaivajuhlista.pdf>

5 TOIMENPITEET TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI

Mäntyharjun kunnan toimintasuunnitelmaan kirjataan toimintavuosittain pääpiirteittäin tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen teemat, tavoitteet ja toimenpiteet.

Kolmen vuoden välein tai tarvittaessa varhaiskasvatuksessa tehdään selvitys tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilanteesta.

Toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan kirjataan tarvittavat, konkreettiset toimenpiteet niiden edistämiseksi, vastuuhenkilöt, aikataulu sekä edelliseen suunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden arviointi.

5.1 Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus

”Lasten tulisi saada tehdä erilaisia valintoja siten, ettei sukupuoli rajoita sitä”

Varhaiskasvatuksessa tarkastellaan säännöllisesti omia asenteita ja niiden näkymistä omassa toiminnassa.

Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatuksessa huolehditaan, että jokainen tulee kohdatuksi omana itsenään. Tytöt saavat olla tyttöjä ja pojat poikia, mutta lasten kysymyksiin vastataan rehellisesti, avoimesti ja ennakkoluulottomasti. Ilmapiirin tulee olla kannustava ja myönteinen.

Kasvattaja huomioi sukupuolten moninaisuuden ja toimii niin, että jokainen lapsi kokee olonsa hyväksytyksi ja rakastetuksi sellaisena kuin on. Kasvattaja tunnistaa, kunnioittaa ja tuo esille moninaisia ihmisenä olemisen malleja. Kasvattaja ei rajoita lapsen mahdollisuuksia, vaan tarjoaa monenlaisia ihmisenä olemisen malleja ja antaa lapselle tehdä valintoja ilman sukupuolirooleihin liittyviä ennakko-oletuksia.

Varhaiskasvatuksessa lapsi tulee huomioida yksilönä eikä sukupuolensa edustajana, sukupuolen moninaisuuden ilmaisulle luodaan salliva ja hyväksyvä ilmapiiri, lapsia rohkaistaan toimimaan ja tekemään valintoja yli sukupuolirajojen.

Kasvattaja ei jaa tarpeettomasti lapsia erillisiin tyttöjen ja poikien ryhmiin. Hän havainnoi lasten keskinäisiä valtarakenteita ja toimii niin, että jokainen lapsi pääsee osalliseksi. Kasvattaja huomioi ihmisten ja perheiden monimuotoisuuden esimerkiksi materiaalivalinnoissa.

5.2 Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Lapsuuteen kuuluu oman kehon haltuunotto ja tunnetaitojen harjoittelu.

Kehotunnekasvatus on pienten lasten ikätasoista kehotunne- ja turvataitokasvatusta, mikä tähtää myönteiseen kehoitsetuntoon, kehonkuvaan ja hyvään tunteeseen omaa kehoaan kohtaan. Se vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten kehontuntemusta, kehoon tutustumista, lasten valmiuksia pitää huolta terveydestä, henkilökohtaisesta hygieniasta ja opetetaan turvataitoja. Koskettamisen säännöt ja leikin rajojen määrittäminen ovat osa varhaiskasvatuksen arkea. Lapselle tulee tulla tunne, että keho on oma, arvokas ja tärkeä.

KOSKETUKSEN SÄÄNNÖT

Kosketus on tärkeää ja sen pitää aina tuntua kaikista mukavalta. Monet pitävät halauksista ja sylistä. Turvallinen kosketus tuo hyvän olon.

Muista aina kysyä lupa ennen kuin kosket toista lasta tai aikuista.

Pusuihin ja haleihin pitää aina kysyä lupa.

Kosketus ei saa olla salaisuus.

Kysy tykkääkö kaveri silityksestä, haleista, rutistuksista, painista, kutittelusta, pusuista vai jostain ihan muusta.

Mistä kohdasta kehoa kosketus tuntuu mukavalta?

Kaverin kehon yksityisiin paikkoihin ei kosketa. Niitä ovat suu, nännit ja sukuelimet. Ne ovat yksityisiä ja erityisen arvokkaita ja herkkiä paikkoja.

Kuva 3 Kosketuksen säännöt. Väestöliitto 2023

Varhaiskasvatuksessa vallitsee avoin ja keskusteleva ilmapiiri, jossa lapsi uskaltautuu myös pyytämään tarvitsemaansa tukea ja apua. Lasten kanssa harjoitellaan itsestä huolehtimisen taitoja. Kasvattajan tärkeänä tehtävänä on tukea lasta pitämään huolta omasta kehosta, omista rajoistaan ja kehittymään omalla tahdillaan.

Kasvattaja auttaa lasta tunnistamaan ja käsittelemään erilaisia tunteita. Hän ohjaa lasta kunnioittamaan omaa ja toisten itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta sekä tunnistamaan, millaista läheisyyttä lapsi itse tai toinen lapsi haluaa.

5.3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus leikissä ja oppimisympäristöissä

Oppimisympäristöön kuulu lasten kasvua ja oppimista tukevat tilat, välineet, tarvikkeet ja toimintatavat. Oppimisympäristö on niin fyysinen kuin psyykinen ja sosiaalinenkin ympäristö. Kasvattajien tulee tiedostaa oppimisympäristöjen vaikutus mm. lasten luovuuteen ja leikkien sisältöihin.

Varhaiskasvatuksen tavoite on antaa lapselle mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Kasvattajan on kiinnitettävä oppimisympäristöjä luodessaan huomiota siihen, ettei hän erottelemalla esim. leikkitoimia, leluja, kirjoja, värejä vahvista lasten käsityksiä sukupuolille erilaisista mahdollisuuksista.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä lasten kanssa pyritään ottamaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, joihin voi sisältyä epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä. Kasvattajien tapa puhua lasten kuullen on lasta ja perhettä arvostavaa.

Lapsille tarjotaan mahdollisuus leikin ja leikkiseurauksen valintaan ilman sukupuoleen kohdistuvia oletuksia. Kasvattajan tulee kiinnittää erityisesti huomiota esimerkiksi omaan tapaansa toimia. Lelujen uudelleen järjestely ja ennakkoluuloton leikkien yhdistely (erilaiset lelut rinnakkain) voi rikastaa leikkiä ja leikkikokoonpanoja.

Kasvattajan läsnäolo leikeissä on aitoa, kuulevaa ja kannustavaa. Kasvattajan tulee huomioida lasten väliset valtasuhteet ja huolehtia siitä, että jokainen lapsi tulee kuulluksi ja pääsee halutessaan osalliseksi leikkiin ja leikin suunnitteluun, rakentamiseen ja rikastamiseen.

Lapsen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista huolimatta psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Varhaiskasvatuksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai paikka osoitetaan ryhmästä, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia. Oppimis- ja toimintaympäristöissä ja välineissä huomioidaan esteettömyys ja saatavuus.

5.4 Katsomus- ja kulttuurikasvatus varhaiskasvatuksessa

Katsomuskasvatus on osa yleissivistävää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogista toimintaa.

Varhaiskasvatuslain (540/2018 § 3) mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa.

Katsomuskasvatuksen tavoitteena on

- ✓ edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan
- ✓ tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä.

Katsomuskasvatus vahvistaa osaltaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan moninaisuutta ja auttaa heitä toimimaan siinä, kun lasten elinpiiri vähitellen laajenee kodin ulkopuolelle.

Yhteisinä tutustumisen kohteina ovat niin lapsiryhmässä läsnä olevat kuin laajemminkin ympäröivässä suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttavat uskonnot ja muut katsomukset. Katsomuksiin lukeutuu myös uskonottomuuden kirjo.¹⁰

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä lasten huoltajien kanssa niin, että perheiden uskonnolliset ja kulttuuriset taustat ja juhlat tulevat huomioiduksi. Lapsiryhmässä olevien lasten uskontoja, katsomuksia ja uskonottomuutta tarkastellaan tasavertaisesti, arvioimatta ja arvottamatta niitä.

Varhaiskasvatusympäristössä on tärkeää pohtia, millainen yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen kanssa tukee katsomuskasvatusta. Suomalaiset juhlatraditiot lauluineen, leikkeineen ja koristeluineen ovat osa kulttuuriperimäämme. Uskonnollisen tekstin lukeminen ja laulun laulaminen ei ole uskonnon harjoittamista, jos niin ei vaadita ajattelemaan tai uskomaan johonkin. Traditionaaliset virret tai esim. joulukuvaelma eivät ole sellaisenaan uskonnon harjoittamista. Uskontokulttuurista kumpuavien juhlien juhliminen, uskonnollisista hahmoista laulujen laulaminen tai katsomuksiin liittyvien symbolien askartelu voivat olla osa varhaiskasvatustoimintaa, sillä ne eivät rajoita kenenkään vapautta katsomukseen.

Varhaiskasvatuksessa eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa arjen eri tilanteissa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemista sekä oikean ja väärän erottamista. Käytössä ovat erilaiset tunnetaitoja vahvistavat kirjat, kuvat, pelit sekä ohjelmat.

Kulttuurinen moninaisuus otetaan huomioon varhaiskasvatuksessa esim. tutustumalla eri kulttuureihin. Lasten kanssa aiheet voivat olla konkreettisia, kuten ruoka, kieli ja sää. Lapsen ja perheen kulttuuri voi näkyä varhaiskasvatuksen arjessa erilaisina tapoina esimerkiksi juhlissa, syntymäpäivän viettämisessä, kielessä, lauluissa ja kirjoissa. Perheillä on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatustoimintaan esittelemällä omaa kulttuuria. Huoltajien toiveet huomioidaan kulttuurin käsittelyssä ja sen esiin tuomisessa.

Varhaiskasvatukseen voidaan laatia vuosikello, jossa huomioidaan eri kulttuuriperinteitä ja juhlia. Näin kulttuurit näkyvät juhlien lisäksi myös arjessa.

Kulttuuri- ja kielitietoista kasvatusta tukevaa materiaalia on runsaasti Sukella kieleen ja kulttuuriin DivEd -sivustolla.

¹⁰ Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, Opetushallitus 2023

5.5 Varhaiskasvatuksen sovittelukeinot ja kiusaamisen ehkäisy

Yhdessä toimiminen ja oppiminen ovat olennainen osa lapsen arkipäivää. Tärkeää on mehen kehittyminen, jonka myötä lapsia ja aikuisia rohkaistaan yrittämään ja erehtymään yhdessä, iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä olemaan lannistumatta mahdollisista epäonnistumisista. Ryhmäytymistä tulee tehdä aktiivisesti pitkin toimintavuotta, ei vain syksyllä toimintakauden alkaessa.

Lasten väliset ristiriidat tulee aina selvittää. Kaikki lasten väliset riidat eivät kuitenkaan ole kiusaamista. Sekä riita- että kiusaamistilanteessa lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta ja tukea. Riidat ja niiden selvittelyt kuuluvat lasten normaaliin kehitykseen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen, yhteiselämän harjoitteluun. Aikuisen täytyy osata sekä havainnoida että tunnistaa kiusaamisilmiö, jotta voi siihen puuttua.

Varhaiskasvatuspäivän aikana tapahtuneet kiusaamiset selvitetään aina kasvattajien toimesta varhaiskasvatuspäivän aikana ja tapahtuneesta kerrotaan aina osapuolten huoltajille.

Arjen työkaluna kiusaamisen ehkäisyyn Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatuspalveluissa otetaan käyttöön vertaissovittelun malli (MiniVerso). Sen keskeisinä pyrkimyksinä ovat vuorovaikutustaitojen karttuminen, toisten huomioiminen ja vuoron odottamisen oppiminen sekä omien/toisen tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen. Sovittelun myötä harjoitellaan pois syyttelystä ja syyllisten etsimisestä ja annetaan lapsille tilaa omaan ajatteluun ja puheen tuottamiseen.

Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatukseen on tehty kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, jossa on avattu kiusaamisen määritelmä ja kiusaamisen eri muodot sekä lisäksi määritelty kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen keinoja.

5.6 Yhteistyö huoltajien kanssa ja lasten osallisuus

Varhaiskasvatuksessa tarjotaan tasapuolisesti yhteistyö- ja osallistumismahdollisuuksia kaikille huoltajille.

Varhaiskasvatuksessa

- ✓ ei tehdä ennako-oletuksia lapsen perheestä vaan perheelle annetaan mahdollisuus kertoa heille tärkeistä asioista
- ✓ tarjotaan yhteistyö- ja osallistumismahdollisuuksia kaikille huoltajille
- ✓ huomioidaan ja kohdataan tasapuolisesti kaikki huoltajat
- ✓ lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa kiinnitetään huomiota tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioihin
- ✓ keskustellaan ja sovitaan yhdessä huoltajien kanssa katsomus- ja kulttuurikasvatukseen liittyvistä asioista
- ✓ kasvattajat kohtaavat huoltajat moninaisuutta huomioivalla ja arvostavalla asenteella

- ✓ tuetaan lasten hyvinvointia ja osallisuutta vastavuoroisilla ja positiivisilla keinoilla
- ✓ tutustutaan perheiden moninaisuuteen, elinpiiriin, kulttuuriin sekä katsomukseen
- ✓ kulttuurinen moninaisuus saa näkyä ja siihen perehdytään ennakkoluulottomasti
- ✓ lasta ja lapsen osallisuutta kunnioitetaan
- ✓ kasvattajat ovat ammatillisesti mallina lapsille ja huoltajille moninaisuutta arvostavaan kohtaamiseen

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä

Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja avoin vuorovaikutus.

Kasvun ja oppimisen alkumetreillä huoltajien osallistaminen tasa-arvoa edistävään ja moninaisuutta kunnioittavaan kasvatukseen on erityisen tärkeää. Lapsen vasukeskusteluissa on hyvä keskustella perheen ajatuksista ja arvoista tasa-arvoisesta ja yhdenvertaisesta kasvatuksesta.

Huoltajien kanssa tehdään tarvittaessa yhteistyötä ryhmäkohtaista kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa tehdessä. Tapahtuneista kiusaamisista ja niiden selvittelyistä kerrotaan välittömästi tapahtuman jälkeen kyseisten lasten huoltajille vaitiolosäännökset huomioiden.

Huomiota tulee kiinnittää siihen, että lapsiryhmän kasvattajat tilannesidonnaisesti arvioivat, milloin on kyse kiusaamisen selvittelystä ja milloin riitatilanteen selvittelystä. Jokaista riitatilannetta ei huoltajille aina raportoida, koska erimielisyydet ja niiden selvittely kuuluvat lapsen normaaliin kehitykseen ja vuorovaikutustilanteiden oppimiseen. Huoltajien kanssa sovietaan, miten asian käsittelyä jatketaan kotona.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Kasvattajien tulee huolehtia siitä, että huoltaja tulee kuulluksi ja kohdatuksi myös katsomuskasvatuksen osalta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on, että huoltajat saavat ajantasaista ja oikeaa tietoa katsomuskasvatustoiminnasta ja toiminnan taustalla vaikuttavista tavoitteista. Katsomuskasvatuksen tavoitteita kuvaillaan huoltajille konkreettisilla käytännön esimerkeillä.

Kulttuurinen moninaisuus otetaan huomioon varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Huoltajat saavat tietoa suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja työtavoista sekä suomalaisista juhlista ja perinteistä. Tämän lisäksi vanhempia kuunnellaan ja heiltä kysytään perheen omista tavoista, juhlista ja sellaisista katsomukseen liittyvistä asioista, joilla on vaikutusta varhaiskasvatuksen arkeen. Huoltajille kerrotaan yleisellä tasolla myös lapsiryhmän moninaisuudesta; kielistä, kulttuureista ja katsomuksista, jotka ovat yhteisen tutustumisen kohteena.

Yhteistyötä huoltajien kanssa toteutetaan käyttämällä tarvittaessa tulkkipalveluja. Toiminnanohjausjärjestelmän kielivalintoina ovat suomi, ruotsi ja englanti. Kunnan kotisivut ovat EU:n saavutettavuusdirektiivin mukaiset.

Lasten osallisuus tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta

Kasvattajan tehtävänä on toiminnallaan taata, että jokaisella lapsella on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja olla osallinen. Lasta ei saa syrjiä esimerkiksi kulttuuri- tai perhe-taustan, uskonnon, vamman tai terveydentilan perusteella. Lapsen kohtelu on yhdenver-taista ja asiallista.

Lapsen osallisuutta vahvistetaan kuuntelemalla aktiivisemmin lasten mielenkiinnon koh-teita, huomioimalla lasten tarpeet ja vahvuudet. Kasvattajan rooli lapsen osallisuuden mah-dollistajana on merkittävä niin leikeissä, arjen taitojen opettelussa kuin ihmisenä kasvami-nessä.

Lapset ovat itse aktiivisen toimijan roolissa sekä kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen ehkäisyssä, että myös riita- ja kiusaamistilanteiden selvittelyissä. Ikätaso huomioiden lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta ilmiönä, sen vaikutuksista, ryhmän merkityksestä kiusaa-mistilanteissa ja kiusaamisen ehkäisystä. Lasten kanssa konkretisoidaan riita- ja kiusaamisti-lanteiden eroja sekä riita- ja kiusaamistilanteissa käytettävissä olevista mahdollisuuksista ja keinoista.

Tunnetaitoja harjoitellaan jokaisessa arjen tilanteessa. Lapsi oppii toimimaan sensitiivisesti, toisia ja itseään arvostavasti. Lapset opettelevat kehotietoisuutta turvallisessa ympäristössä. Toisen ja oman kehon kunnioittaminen ja erilaisten tunteiden sanoittaminen ja niiden kanssa elämisen harjoittelu ovat varhaiskasvatuksen arkea.

Katsomuskasvatus on lapsen oikeus. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään ja yhteisön jäsenenä. Lapsi on katsomuskasvatuk-sessakin aktiivinen toimija ja vaikuttaja, jolla on oikeus ilmaista omia ajatuksiaan sekä osal-listua ja vaikuttaa. Hän saa kysellä ja keskustella. Hänen kysymyksiinsä haetaan vastauksia.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen tai vaihtaessa ryhmää, lasta tuetaan ryhmäytymi-nessä kuulemalla lapsen toiveita ja huomioimalla ystävyyssuhteet ryhmäkoon sen salliessa. Lisäksi lapsen uudessa ryhmässä keskustellaan uuden lapsen tulemisesta ryhmään ja mieti-tään yhdessä keinoja lapsen sopeutumiseen uuden ryhmän toimintakulttuuriin, tapoihin ja sääntöihin ja rakennetaan lasten kanssa toiveileikkejä. Toinen lapsi voi toimia uudelle lap-selle mentorina, kokemusasiantuntijana tai hän voi käyttää supertaitojaan leikkiin osallistu-misessa.

6 TOIMENPITEIDEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Henkilöstön osaamisen kehittäminen

- ✓ Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustiedon lisääminen
- ✓ Katsomuskasvatukseen liittyvän tiedon lisääminen
- ✓ Vertaissovittelu-menetelmän käyttöönotto

Arviointi

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toimenpiteitä ja niiden toteutumisista arvioidaan vuosittain keväällä. Arvioinnin pohjalta suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa seuraavalle toimintavuodelle.

Varhaiskasvatuksen henkilökunta havainnoi lasten eri tilanteita myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta. Saadun tiedon pohjalta kehitetään toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa.

Tasa-arvotilannetta arvioidessa voidaan keskustella ilmapiiristä, toiminnasta ja arvioinnista, häirinnästä tai syrjinnästä sekä pohtia toiveita ja kehittämisideoita tasa-arvon edistämiseksi.

Henkilöstö voi käydä tasa-arvokeskusteluja pohtiessaan omaa suunnitelmaansa. Apuna voivat olla mm. seuraavat kysymykset:

1. Onko toimintamme tasa-arvoista? Kohdellaanko kaikkia lapsia tasa-arvoisesti?

- kohtelemmeko tyttöjä ja poikia samalla tavalla?
- kohtelevatko lapset toisiaan samalla tavalla?
- voivatko lapset tehdä niitä asioita, joista pitävät?
- odotammeko lapsen tekevän asioita vain sen takia, että hän on tyttö tai poika?
- vaikuttaako muiden mielipiteet valintoihimme?

2. Kokevatko lapset olonsa turvalliseksi?

- tulevatko lapset aamulla mielellään varhaiskasvatukseen?
- miten toimimme, jos lapsi ei tunne oloaan turvalliseksi?
- puutummeko kiusaamiseen riittävän hyvin?
- miten suhtaudumme tyttöjen ja poikien ystävyyteen?

3. Millainen on mielestäsi tasa-arvoinen varhaiskasvatusyksikkö?

- mikä meillä erityisesti edistää tasa-arvoa?
- onko sellaisia ongelmia, joihin voisit vaikuttaa omalla toiminnallasi?
- mitä muutoksia toivoisit?
- miten tiedotamme vanhempia tasa-arvo ja yhdenvertaisuusasioissa?

Huoltajille suunnatussa kyselyssä heillä on mahdollisuus ilmaista omat näkemyksensä. Päivittäiset kohtaamiset, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut ja muut erilaiset yhteydenotto-kanavat toimivat arviointikeinoina kasvattajien ja huoltajien välillä.

Lapset arvioivat myös itse tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ikä ja kehitystaso huomioiden.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään samanaikaisesti Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatussuunnitelman kanssa. Varhaiskasvatuksen johtaja vastaa tämän suunnitelman päivityksestä.

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986
Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325

Suunnitelma on laadittava yhteistyössä henkilöstön kanssa

Päiväkoti: Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.				
Milloin ja miten selvitystä on tehty? Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.				
Mitä asioita selvityksessä nousi esiin? Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.				
Kehitettävä teema	Tavoite	Kehittämistoimenpiteet	Aikataulu, vastuhenkilö, milloin arvioidaan	Arvioinnin tulokset
Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.
Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.
Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.	Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä.

LÄHTEET, LINKIT JA KIRJALLISUUS

Juhlakalenteri <https://juhlakalenteri.fi/>

Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Opetushallitus 2023. [viitattu 15.12.2023] <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/katsomuskasvatus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Kaveria ei jätetä. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma varhaiskasvatuksessa. Mäntyharjun kunta (päivitetty 2023).

Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus. DivEd Sukella kieleen ja kulttuuriin-hanke 2017–2020. [viitattu 15.12.2023] <https://dived.fi/osku/>

Lajunen, Andell, Ylenius-Lehtonen. THL 2019. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Lasten kehotunnekasvatus. Väestöliitto 2023. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/>

Monimuotoiset perheet <https://www.monimuotoisetperheet.fi/ammattilaisille/>

Mäntyharjun kunnan kotoutumishjelma 2023–2026. [https://mantlyharju.cloudnc.fi/fi-FI/Toimieliimet/Kunnanvaltuusto/Kokous_342023/Kotoutumista_ohjaava_suunnitelma\(13120\)](https://mantlyharju.cloudnc.fi/fi-FI/Toimieliimet/Kunnanvaltuusto/Kokous_342023/Kotoutumista_ohjaava_suunnitelma(13120))

Mäntyharjun kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2022. <https://www.mantlyharju.fi/wp-content/uploads/2022/09/mantlyharjun-kunnan-varhaiskasvatussuunnitelma2022.pdf>

Normit nurin https://www.dropbox.com/s/bfgw8cddd30vtp/NORMIT_NURIN.pdf?dl=0

Tasa-arvokompassi: Työkalu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön. Rauhankasvatusinstituutti 2020. <https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2021/01/Tasa-arvokompassi-VAKA.pdf>

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. Naisunioni. <https://naisunioni.fi/tasa-arvoinen-kasvatus/>

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus <https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Varhaiskasvatustalaki 540/2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Ylitapio-Mäntylä, O (toim.) 2012. PS-kustannus.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/etusivu>